

University of Groningen

Basale drijfveren en motivatie van de voetbalscheidsrechter

Van Yperen, Nico W.; Pollman, Jesper N.; Zwenk, Frederike

Published in:
 SportGericht

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2019

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
 Van Yperen, N. W., Pollman, J. N., & Zwenk, F. (2019). Basale drijfveren en motivatie van de voetbalscheidsrechter. *SportGericht*, 73(5), 6-9.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

In de publieke opinie worden voetbalscheidsrechters nogal eens afgeschilderd als op macht beluste personen. Maar hoe sterk is de drijfveer 'macht' eigenlijk onder voetbalscheidsrechters? Welke drijfveren (macht, autonomie, verbondenheid, structuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid) kenmerken hen? En hoe sterk zijn deze verschillende drijfveren gerelateerd aan de motivatie om goed te presteren?

Basale drijfveren en motivatie van de voetbalscheidsrechter

**Nico W. Van Yperen,
Jesper N. Pollman &
Frederike Zwenk**

Een centrale vraag binnen de psychologie is waarom mensen de dingen doen die ze doen. Een afgeleide, meer specifieke vraag is waarom mensen ervoor kiezen om voetbalscheidsrechter te worden en in die rol goed willen presteren. Een mogelijke reden is het betrokken willen blijven bij het voetbal wanneer zelf spelen niet meer tot de mogelijkheden behoort, bijvoorbeeld door een blessure. Mensen kunnen ook scheidsrechter worden omdat zij het leiden van sportwedstrijden 'gewoon' leuk vinden om te doen, en dit ook goed willen doen; het geeft hen plezier. Weer een andere reden is dat scheidsrechters nu eenmaal nodig zijn, dat verenigingen scheidsrechters moeten leveren en dat je een dienst wilt leveren aan jouw club.

Oorzaken van motivatie

Dieper liggende oorzaken van motivatie betreffen de *basale drijfveren* van mensen. In het geval van scheidsrechters zou dit het machtsmotief kunnen zijn. Mensen kunnen ervoor kiezen om scheidsrechter te worden omdat ze het fijn vinden om leiding te geven, anderen aan te sturen en het voor het zeggen te hebben. Duidelijk is dat deze machtsbehoefte in de formele leiderschapsrol van scheidsrechter bevredigd kan worden. Maar er zijn vanzelfsprekend meer basale drijfveren te onderscheiden, waaronder de behoeften aan autonomie,

verbondenheid, structuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het vervullen van basale behoeften is essentieel voor de motivatie en het optimaal functioneren van individuen en groepen (zie o.a. Deci & Ryan¹). Doel van het onderzoek dat we hier beschrijven was om in de populatie van voetbalscheidsrechters te achterhalen hoe sterk de verschillende basale drijfveren zijn en hoe sterk deze gerelateerd zijn aan de motivatie om goed te presteren als voetbalscheidsrechter.

Vijf basale drijfveren

Inherent aan hun rol hebben scheidsrechters in zekere mate controle over anderen; zij zijn immers formeel 'de baas' op het veld. Onze verwachting was derhalve dat mensen die deze rol vervullen, gedreven worden door een relatief sterke behoefte aan macht en invloed, ofwel de behoefte om andere mensen aan te sturen en het voor het zeggen te hebben.² Maar is dit ook hun *belangrijkste* drijfveer? Worden ze vooral door deze machtsbehoefte gedreven, zoals het stereotype beeld doet vermoeden? Dit zal worden getoetst in relatie tot vier andere basale drijfveren, waaronder de behoeften aan autonomie en verbondenheid. *Autonomie* betreft zelf invloed hebben op de keuze van je activiteiten en taken, zelf kunnen bepalen wat goed voor je is.¹ *Verbondenheid* refereert

Foto's: KNVB

aan onder de mensen zijn, je deel voelen van een team of groep.³ Aannemelijk is dat beide drijfveren voor scheidsrechters belangrijk zijn. In hun rol kunnen zij nadrukkelijk hun eigen stem laten horen, initiatief tonen en proactief zijn. Verder doen het inherent sociale karakter van de activiteiten van scheidsrechters en het samenwerken met anderen vermoeden, dat ook de behoefte aan verbondenheid een belangrijke rol speelt. Hetzelfde geldt mogelijk voor de behoefte aan *structuur*. Personen die hier een sterke behoefte aan hebben, houden van ordening en regelmaat, willen precies weten waar ze aan toe zijn.⁴ Nu zijn er maar weinig activiteiten die meer structuur bieden dan het expliciet volgen en toepassen van bestaande regels, waardoor het aannemelijk is dat ook de behoefte aan structuur een belangrijke basisbehoefte van scheidsrechters is. Tot slot is er de behoefte aan *maatschappelijke verantwoordelijkheid*: vanuit het belang van de eigen organisatie, bijvoorbeeld een club of een bond, zinvolle bijdragen leveren aan de maatschappij.⁵ Voetbalscheidsrechters kunnen deze behoefte onder meer vervullen door ambassadeur te zijn voor de club of de bond (in dit geval de KNVB) waarmee ze zich verbonden voelen. Immers, sport heeft een belangrijke maatschappelijke functie, wat met name geldt voor voetbal, de grootste georganiseerde sport van Nederland.⁶ In het amateurseizoen 2017/2018, bijvoorbeeld, dienden 623.394 officiële veldwedstrijden geleid te worden door een scheidsrechter.⁷ Voetbalscheidsrechters hebben de verantwoordelijkheid voor deze maatschappelijke taak op zich genomen. Daarom kan worden verwacht dat ook de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid een sterke basale drijfveer is voor voetbalscheidsrechters.

Deelnemers en procedure

In de context van 'De motivatie van de voetbalscheidsrechter' is

per e-mail vanuit de KNVB een link naar een digitale vragenlijst verzonden aan alle KNVB-scheidsrechters (N = 4236), met uitzondering van 1) de scheidsrechters die *betaald voetbal* floten en 2) clubscheidsrechters. De scheidsrechters werden verzocht om de vragenlijst binnen twee weken in te vullen. Na één week werd per e-mail een herinnering verzonden aan iedereen die op dat moment de vragenlijst nog niet had ingevuld of verzonden.

Uiteindelijk is de vragenlijst door 1703 KNVB-scheidsrechters bruikbaar ingevuld en geretourneerd (40,2% respons; zie Pollmann⁸ voor details). Van deze 1703 participanten was 99,1% man. Merk op dat met 42 vrouwen in de totale populatie⁹ het aantal van 16 vrouwelijke respondenten representatief is (1,0%). De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 49,3 jaar ($SD = 16,9$). Gemiddeld waren ze 16,8 jaar actief als KNVB-scheidsrechter ($SD = 14,1$), floten ze 37,5 wedstrijden per jaar ($SD = 31,0$) en spendeerden ze 6,9 uur per week ($SD = 4,2$) aan het arbitreran van wedstrijden, inclusief reistijd en voorbereidingen. De hoogst afgeronde schoolopleiding loopt uiteen van lager onderwijs (4,6%) tot HBO of Bachelors (24,3%) en Masters, Doctoraal, of Doctoraat (6,6%). Wat betreft de hoogst afge-

ronde scheidsrechtersopleiding had 28,2% de Basis Opleiding Scheidsrechter (BOS) of Opleiding Verenigingsscheidsrechter afgerond, 28,1% Scheidsrechtersopleiding 3, 28,9% Scheidsrechtersopleiding 2 en 11,5% Scheidsrechtersopleiding 1. Ruim 3% vulde 'anders' in.

Meetinstrumenten

Motivatie is gemeten aan de hand van het volgende item: 'Hoe gemotiveerd ben je om goed te presteren als voetbalscheidsrechter?' Deze vraag werd beantwoord op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 7 (in extreem sterke mate).

Bij het meten van de *drijfveren* was de inleidende vraag: 'In algemene zin (ook buiten mijn rol als KNVB-scheidsrechter om) heb ik de behoefte ...' Ook deze vragen werden beantwoord op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 7 (in extreem sterke mate). De behoeften aan autonomie ($\alpha = .85$), verbondenheid ($\alpha = .83$) en structuur ($\alpha = .82$) zijn gemeten aan de hand van de door Van Yperen et al.¹⁰ ontwikkelde vier-itemschalen. Specifiek voor dit onderzoek zijn in hetzelfde format twee schalen ontwikkeld die de behoefte aan macht ($\alpha = .88$) en aan maatschappelijke verantwoordelijkheid ($\alpha = .84$) meten. Een hogere score geeft een sterkere behoefte aan. Alle items staan in tabel 1. Een factorana-

lyse liet zien dat de vijf basisbehoeften niet alleen theoretisch, maar ook empirisch goed te onderscheiden zijn (zie Pollmann⁸ voor details).

Resultaten

In tabel 2 worden - onder meer - de gemiddelden en standaarddeviaties van de vijf basale drijfveren en de correlaties daartussen weergegeven. De behoeften aan maatschappelijke verantwoordelijkheid en autonomie zijn het sterkst. De behoeften aan verbondenheid en macht blijken in deze populatie het minst sterk. Verder laat een correlatie-analyse zien dat in vergelijking met de andere psychologische behoeften, de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid sterker samenhangt (Fischer $z > 4.43, p < .001$) met de motivatie om goed te presteren als voetbalscheidsrechter (zie tabel 2, onderste rij). Naarmate scheidsrechters een sterkere behoefte hebben aan maatschappelijke verantwoordelijkheid, zijn ze dus gemotiveerder om goed te presteren als scheidsrechter. Een regressie-analyse, met alle demografische variabelen en psychologische behoeften als predictoren en motivatie als afhankelijke variabele, laat een soortgelijk beeld zien ($F(10,1692) = 32,60, p < .001, R^2 = .16$). De behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid is de enige psychologische behoefte die significant ($p < .01$) bijdraagt aan de voorspelling van motivatie ($\beta = .25, p < .001$). Naarmate scheidsrechters meer gemotiveerd zijn, zijn ze jonger ($\beta = -.14, p < .001$), minder ervaren ($\beta = -.12, p < .001$) en actiever (besteden meer uur per week aan arbitren; $\beta = .09, p < .001$).

Maatschappelijke verantwoordelijkheid

De dominante rol van de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid onderstreept indirect de maatschappelijke functie van sport in het algemeen en voetbal in het bijzonder. Met meer dan een miljoen

- 1 = helemaal niet
- 2 = in zeer geringe mate
- 3 = in enige mate
- 4 = in redelijke mate
- 5 = in sterke mate
- 6 = in zeer sterke mate
- 7 = in extreem sterke mate

In algemene zin heb ik de behoefte ...

*Behoeft*e aan autonomie

- 1. ... om zelf te kunnen beslissen wat ik moet doen om iets gedaan te krijgen.
- 2. ... om zelf invloed te hebben op de keuze van mijn activiteiten en taken.
- 3. ... om zelf te kunnen bepalen hoe ik iets aanpak.
- 4. ... aan vrijheid om dingen te doen zoals ik denk dat goed is.

*Behoeft*e aan verbondenheid

- 5. ... om mensen om me heen te hebben.
- 6. ... om onder de mensen te zijn.
- 7. ... aan mensen om me heen zodat ik me niet alleen voel.
- 8. ... om me deel te voelen van een team of groep.

*Behoeft*e aan structuur

- 9. ... aan een dagelijkse routine.
- 10. ... aan ordening en regelmaat.
- 11. ... om precies te weten waar ik aan toe ben.
- 12. ... aan regels en richtlijnen die ik kan volgen.

*Behoeft*e aan macht

- 13. ... in een groep actief de leiding te nemen.
- 14. ... andere mensen aan te sturen.
- 15. ... het voortouw te nemen in een groep.
- 16. ... het in een groep voor het zeggen te hebben.

*Behoeft*e aan maatschappelijke verantwoordelijkheid

- 17. ... een ambassadeur te zijn voor de organisaties waarmee ik me verbonden voel.
- 18. ... organisaties die ik belangrijk vind, goed te vertegenwoordigen.
- 19. ... maatschappelijk betekenisvol bezig te zijn.
- 20. ... zinvolle bijdragen te leveren aan de maatschappij.

Tabel 1 | De 20 items van de vijf basale drijfveren.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5
Drijfveren							
1. Maatschappelijke verantwoordelijkheid	4.84 ^a	1.00	-				
2. Autonomie	4.80 ^a	.93	.53	-			
3. Structuur	4.49 ^{ab}	1.01	.47	.51	-		
4. Verbondenheid	4.18 ^b	1.10	.52	.47	.52	-	
5. Macht	4.17 ^b	1.16	.57	.57	.46	.55	-
Motivat ie							
	5.70	.87	.31	.21	.21	.19	.22
<i>Opmerking:</i> De gemiddelden van de drijfveren met hetzelfde superscript zijn <i>niet</i> significant verschillend ($p < .001$). Alle correlaties zijn significant bij $p < .001$; $n = 1703$.							

Tabel 2 | Gemiddelden (*M*), standaarddeviaties (*SD*) en correlaties.

KNVB-leden⁶ en het enorme aantal wedstrijden dat ieder seizoen weer geleid moet worden⁷, is de maatschappelijke behoefte aan voetbalscheidsrechters groot. Dit sluit dus goed aan bij de sterke behoefte van voetbalscheidsrechters om deze maatschappelijke taak op zich te nemen. Interessant is ook dat naarmate de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid groter is, de motivatie om goed te presteren als scheidsrechter groter is. De behoefte trekt scheidsrechters niet alleen naar het voetbalveld; ze willen het ook goed doen! Wellicht dat zij net als sporters de grenzen van hun mogelijkheden willen opzoeken en uitdagende wedstrijden tot een goed einde willen brengen. Het belang van de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid sluit tevens aan bij de toenemende nadruk van sportbonden, waaronder de KNVB, op de ambassadeursrol van scheidsrechters.⁸ Dat wil zeggen dat van scheidsrechters niet alleen wordt verwacht dat ze de regels beheersen en kunnen toepassen, leiderschapskwaliteiten hebben, kunnen samenwerken en fysiek en mentaal fit zijn. Meer en meer hoort daarbij dat scheidsrechters in gedrag en houding een voorbeeld zijn voor spelers en trainers, positief kritisch meedenken over ontwikkelingen en verbeteringen op het gebied van arbitrage en meer in het algemeen een positieve bijdrage leveren aan de sport.

Praktische relevantie

In dit onderzoek hebben we de relatieve sterkte van vijf psychologische basisbehoeften van voetbalscheidsrechters onderzocht. Vanwege de inherent leidende rol van scheidsrechters werd verwacht dat het machtsmotief bij hen relatief sterk zou zijn. Niets blijkt minder waar. Onze resultaten suggereren dat in de populatie van voetbalscheidsrechters de behoefte aan macht een relatief zwakke drijfveer is. De sterkste basale drijfveren van voetbalscheidsrechters blijken de behoeften aan maatschappelijke verantwoordelijkheid en autonomie te zijn. Op basis van deze bevindingen zou de beeldvorming omtrent scheidsrechters bijgesteld moeten worden. Scheidsrechters zijn namelijk eerder maatschappelijk betrokken en autonomie geïntereerd, dan belust op macht. Een ander doel van het huidige onderzoek was na te gaan hoe sterk de vijf drijfveren zijn gerelateerd aan

de motivatie om goed te presteren. De resultaten laten eenduidig zien dat de behoefte aan maatschappelijke verantwoordelijkheid niet alleen de sterkste drijfveer is, maar ook het sterkst gerelateerd aan de motivatie om goed te presteren als voetbalscheidsrechter. Een praktische implicatie is dat bij de werving, selectie, opleiding, begeleiding en beoordeling van scheidsrechters aandacht moet worden besteed aan factoren als maatschappelijke verantwoordelijkheid, betrokkenheid en ambassadeurschap. Maar vooral ook aan een factor als plezier, die naar boven kwam in eerder onderzoek. 'Plezier in de sport' bleek de belangrijkste drijfveer om te beginnen en om door te gaan met arbitrerend.¹¹⁻¹⁴ Aandachtspunt hierbij is dat de kern van de taak van de scheidsrechter niet uit het oog moet worden verloren. Dit is en blijft het leiden van het spel aan de hand van de opgestelde regels.

Over de auteurs

Prof. dr. **Nico W. Van Yperen** (Rijksuniversiteit Groningen) is hoogleraar Sportpsychologie en schrijft op www.SportScience.blog over de mentale aspecten van sport en presteren. Correspondentie-adres: Nico W. Van Yperen, Rijksuniversiteit Groningen, Afdeling Psychologie, Grote Kruisstraat 2/1, 9712 TS, Groningen. E-mail: n.van.yperen@rug.nl

Drs. **Jesper N. Pollmann** was ten tijde van het onderzoek MSc student Talent Development & Creativity aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Dr. **Frederike Zwenk** is coördinator onderzoek bij de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB).

1. Deci EL & Ryan RM (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.

2. McClelland DC (1985). *Human motivation*. New York, NY: Cambridge University Press.

3. Baumeister RF & Leary MR (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.

4. Thompson MM et al. (2001). The personal need for structure and personal fear of invalidity scales: Historical perspectives, present applications and future directions. In: G. Moskowitz (ed.), *Cognitive social psychology: The Princeton symposium on the legacy and future of social cognition*, pp. 19-39. Mahwah, NJ: Erlbaum.

5. Secchi D (2009). The cognitive side of social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 88, 565-581.

6. Korbee S & Gerritsen H (2018). *Lidmaatschappen en Sportdeelname NOC*NSF over 2017* (NOC*NSF-publicatienummer 788). Geraadpleegd van <https://www.nocnsf.nl/ledentallen>

7. Oexman S (2018). Het amateurseizoen 2017/18 in cijfers. Geraadpleegd op <https://www.knkv.nl/nieuws/amateurvoetbal/uitgelicht/48836/het-amateurseizoen-201718-cijfers>

8. Pollmann JN (2019). *Hoe de rol van ambassadeur van KNVB-scheidsrechters te vergroten op basis van hun basale drijfveren*. Masterthese, Rijksuniversiteit Groningen.

9. Avest W ter (2019). Aantal vrouwelijke scheidsrechters KNVB, per e-mail ontvangen op 03/04/2019.

10. Yperen NW van, Rietzschel EF & Jonge KMM de (2014). Blended working: For whom it may (not) work. *PLOS ONE*, 9 (7), 1-8.

11. Giel T & Breuer C (2020, in press). The determinants of the intention to continue voluntary football refereeing. *Sport Management Review*. Geraadpleegd van <https://www-sciedirect-com.proxy-ub.rug.nl/science/article/pii/S1441352318300627>

12. Parsons T & Bairner A (2015). 'You want the buzz of having done well in a game that wasn't easy': a sociological examination of the job commitment of English football referees. *Movement and Sport Sciences*, 87, 41-52.

13. Schouten FAJ (2009). Tevredenheidsonderzoek Scheidsrechters. Geraadpleegd op <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=1651&m=1422882915&action=file.download>

14. Yperen NW van (1998). Predicting stay/leave behavior among volleyball referees. *The Sport Psychologist*, 12, 427-439.